

O ĽUDSKEJ IDENTITE

Filozofický ústav SAV v Bratislave s spolupráci s Filozofickým ústavom ČSAV a s Council for research in Values and Philosophy vo Washingtone usporiadal v dňoch 23. – 27. novembra 1992 v Starej Lesnej medzinárodnú konferenciu pod názvom *Ľudská identita a hodnoty demokracie*. Zúčastnilo sa jej vyše 70 odborníkov z 11 krajín Európy a USA.

Cieľom konferencie, ktorá bola vyústením dvojročnej spolupráce so spomenutým americkým strediskom pre výskum hodnôt a filozofie, ktorého prezidentom je profesor **George McLean**, bolo vytvoriť na pôde Slovenskej akadémie vied podmienky pre vzájomnú intenzívnu výmenu intelektuálnych skúseností reflektujúcich prebiehajúce transformačné procesy v krajinách Strednej a Východnej Európy a prispieť tým k hľadaniu mravného, kultúrneho a duchovného profilu novej demokratickej spoločnosti u nás.

Tematicky sa konferencia orientovala na problémy skúmania filozoficky relatívne málo reflektovanej otázky "ľudskej identity" v multiúrovňovosti jej privátnej i verejnej sféry, jej kultúrno-historických väzieb a vývojových trendov. Posudzovali sa tu otázky možného ohrozenia demokratických hodnôt v kontexte vzťahov štátu a politiky, moci a svedomia, ľudskej, občianskej a národnej identity, otázky konštituovania demokratickej občianskej spoločnosti a podmienok jej stability a vzostupu.

Ukázalo sa, že takto koncipovaný program konferencie vyvolal prekvapivo veľký záujem medzi predstaviteľmi sociálnej filozofie a politológie; svoje príspevky prihlásilo takmer 40 odborníkov a usporiadatelia mali čo robiť, aby v obmedzenom časovom limite poskytli možnosť všetkým, ktorí chceli vystúpiť. Z toho istého dôvodu, žiaľ, ani moja informácia o tejto konferencii nemôže byť vyčerpávajúca a obmedzím sa iba na tie otázky, ktoré na rokovaní zaznamenali najväčšiu frekvenciu. Záujemcov však môžem uspokojiť, že v krátkom čase (apríl, máj 1993) vyjde vo Filozofickom ústave SAV v rámci edície *Aspectus Philosophici* zborník príspevkov z tejto konferencie.

Po otváracom prejave podpredsedu SAV **Vladimíra Bakoša** odznel úvodný referát **Júliusa Strinka** pod názvom *Ľudská identita a hodnoty demokracie*, v ktorom sa autor sústredil na živý, resp. prežívaný problém identity ľudských osôb v konkrétnych spoločenských podmienkach. Východiskom autorovej úvahy bolo odlišenie pojmu ľudskej identity od abstraktnej kategórie identity v tom zmysle, že ľudská identita predpokladá element reflexie a slobody, lebo dosiahnutie zhody medzi uznávanými a realizovanými hodnotami je možné iba u slobodných bytostí. J. Strinka upozornil na ohraničenosť scientistickej redukcie človeka iba na občana, výrobcu, resp. na príslušníka triedy či člena organizácie alebo iba na príslušníka národa, lebo v tejto interpretácii sa stáva mierou hodnôt abstraktná sociálna štruktúra, nie človek ako živá, konkrétna bytosť. Z hľadiska vzťahu identity a demokracie J. Strinka uviedol, že spory o vzájomnej nezlučiteľnosti občianskeho a národného princípu, resp. identity a otvorenosti sú umelo vykonštruované a nedokážu začleniť súčasné emancipačné procesy do pozitívnych trendov humanity a demokracie.

O tejto vzájomnej podmienenosti identity a slobody národov bola reč vo viacerých príspevkoch účastníkov z Východu i zo Západu. **George McLean** z Washingtonu videl v dosiahnutom stupni slobody priamo potvrdenie národnej identity. **Karl Hahn** z Institut für Politik-

wissenschaft Westfälische Wilhelms-Universität v Münsteri hovoril o zaujímavej téme európskej identity z hľadiska jej dejinných perspektív, **H. Beck** z Otto Friedrich Universität z Bambergu charakterizoval duchovnú identitu Strednej Európy, **Carlos Melches-Gebert** z univerzity v Ulme sa zaoberal projektom Európy z hľadiska koncepcie Ortegu y Gassetu. V podobnom duchu uvažoval aj **Otto Preu** z Erfurtu o vzťahu Nemecka k stredovýchodnej Európe v procese európskej integrácie, ale aj **Ferenc L. Lendvai** z Maďarskej akadémie vied v Budapešti, ktorý konfrontoval Marxovo chápanie ľudských hodnôt a ľudských práv s konkrétnymi konzekvenciami totalitných režimov.

Z Veľkej Británie sa zúčastnili konferencie **P. Caldwell** s príspevkom na tému *Demokracia, identita a kolektívna morálna zodpovednosť* a **H. Williams**, ktorý interpretoval slobodu ako podmienku účasti na demokracii. Medzi zaujímavé zahraničné príspevky patrili aj úvahy, ktoré s entuziazmom typickým pre mladšiu generáciu vyslovili jej príslušníci z krajín rodiacich sa demokracií – z Litvy, Ukrajiny, Ruska, Rumunska, Chorvátska a Poľska. Ich názory sa, samozrejme, nedajú subsumovať pod jedného menovateľa, ale napriek tomu sa vyznačovali istou spoločnou črtou, pocitom vnútornej, osobnej zodpovednosti za udržanie hodnôt demokracie, morálky a ľudských práv v podmienkach ťažko získanej slobody po deštrukcii postkomunistických režimov v ich krajinách. Do tejto skupiny by som zahrnula vystúpenia **J. Baranovej** z Litvy o vzťahu morálky a politiky, **Z. Beliauskasa** tiež z Litvy o ľudských právach, **Lino Veljaka** zo Záhrebu o možných perspektívach demokracie vo Východnej Európe, spontánnu diskusiu, ktorú viedla s niektorými účastníkmi **Monica Hergelegiu** z Rumunska, ako i úvahy **K. Niebrój** a **G. Besler** zo Slezskej univerzity z Katowic.

Pre tých, čo si udržiavajú v pamäti význam reformných mysliteľov z okruhu Korčulianskej školy v polovici šesťdesiatych rokov, bolo veľmi zaujímavé stretnutie so **Svetozárom Mirkovičom**, napriek tomu, že dnes je už zrejmé, že snahy týchto bývalých reformátorov marxistickej doktríny nesú už pečať romantických ilúzií. K uvedomeniu si tohto prozaického faktu napomohlo i vystúpenie **L. Frackiewiczovej** z Katowickej Ekonomickej akadémie, ktorá strohými, ale jednoznačnými údajmi ilustrovala niektoré aspekty prechodu postsocialistických krajín na trhové hospodárstvo.

Na záver už len niekoľko slov a mien z domáceho filozofického okruhu. Z pražského Filozofického ústavu okrem iných zaujal **J. Pechar** s úvahou o kríze dnešného človeka, **P. Baran** problémami parlamentnej demokracie, z Masarykovej univerzity z Brna **L. Nový** hĺbkou, akou reflektoval ľudský zápas o identitu, zo Zvolena **P. Krchnák** s ideou biocentrálnej metafory, **F. Mihina** z Prešova so svojou vierou v autentický civilizačný vzostup, **V. Seiler** z Bratislavy myšlienkou tolerancie, **M. Kusý** z Univerzity Komenského analytickou úvahou o identifikovateľnosti rôznych typov ľudskej a národnej identity.

Z usporiadateľskej inštitúcie vystúpili na konferencii jednak členovia grantového tímu *Od totality k demokracii* – **J. Pauer**, **T. Sedová**, **M. Zágorská**, **K. Kollár**, **K. Korená**, **J. Sivák**, **O. Semak**, a ďalej **J. Kusá** a **E. Smolková**.

Možno oprávnené konštatovať, že konferencia sa stala príležitosťou pre stretnutie osôb i názorov, ktoré participujú na tvorbe autentických kultúrnych projektov v záujme zachovania ľudskej identity i identity pôvodnej filozofickej reflexie aktuálnych sociálnych procesov.

Toto významné podujatie by sa v čase nepríjemných finančných reštrikcií voči SAV a spoločensko-vednej oblasti zvlášť nemohlo uskutočniť bez sponzorskej pomoci týchto inštitúcií: Council for research in Values and Philosophy, Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, Open Society Fund, Nadácia Milana Šimečku a Bratislavské automobilové závody, a. s., závod nástrojáraň.

Treba len dúfať, že táto užitočná spolupráca prinesie svoje plody aj v budúcnosti.

Marta B. Zágorská